

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Co je to šikana?

Škádlení nebo šikana?

Rozdíl mezi šikanou a škádlením nejlépe pozná ten, komu je ubližováno. Při škádlení je mezi oběma stranami vyrovnaný poměr sil, tzn. není vítěze ani poraženého. Škádlení je pro obě strany legrací, zábavou. Šikana je pro jednu stranu zábava a legrace, pro druhou ponižování a bolest.

Co je to šikana?

O šikanu se jedná, jestliže je někomu **opakovaně ubližováno** a on se nedokáže ubránit. Ubližování může mít různou formu, od posměšků, pomluv a ignorování, přes ničení, schovávání věcí až po vydírání, bití a ponižování. Šikanovat může například spolužák, skupina spolužáků, žák či žáci z jiné třídy nebo školy a v některých případech i učitel. Se šikanou se můžeme setkat nejen ve škole, na hřišti, v zájmových kroužcích ale mohou ji zažít i rodiče v zaměstnání. Šikanující chce získat moc a převahu nad ostatními a zároveň skrýt své vlastní obavy a nejistoty.

Stádia šikanování

První stádium: Postupné vyloučení z kolektivu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván, dostává se na okraj kolektivu. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování.

Druhé stádium: Fyzická agrese a manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou napadání žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odřeagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje.

Manipulace se přitvrzuje a objevuje se fyzická agrese.

Třetí stádium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, "jádro". Začíná spolupracovat systematicky, nikoliv již pouze náhodně. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem šikany.

Čtvrté stádium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou většinou přijaty a stanou se nepsaným zákonem. V tomto okamžiku není prakticky již možné se agresorům ubránit.

Páté stádium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Žáci jsou rozděleni na dvě skupiny lidí, které lze označit jako "otrokáře" a "otroky". Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Šikana z pohledu paragrafů

V právní praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro „úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu, a které útočí na jeho důstojnost“.

V případě, že se šikana nachází v počátečním stádiu, zvládne škola řešit situaci vlastními silami:

Metody vyšetřování počáteční šikany:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace oběti a agresorů).
4. Zajištění ochrany dětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Pokud se šikana dostala do pokročilého stádia – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídní lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení na policii.
6. Vlastní vyšetřování.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat ji péči pedagogicko – psychologické poradny, střediska výchovné péče, pomoc klinických psychologů, psychoterapeutů a psychiatrů.

Výchovná opatření

1. Doporučuje se i nadále **pracovat s agresorem** (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí), v případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko – psychologické poradny apod.
2. Pro potrestání agresorů lze využít následující výchovná opatření:
 - **Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy**
 - **Snížení známky z chování**
 - **Převedení do jiné třídy**
3. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba **pracovat s celým třídním kolektivem**. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli
4. V mimořádných případech se užijí další opatření:
 - Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
 - Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou

Spolupráce s rodiči

Při nápravě šikanování je potřeba spolupráce vedení školy, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora.

Při jednání s rodiči je třeba dbát na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvěděli o šikanování.

Spolupráce se specializovanými institucemi

1. **resort školství** – pedagogicko – psychologické poradny, střediska výchovné péče
2. **resort zdravotnictví** – pediatri, dětské psychologové, psychiatři a zařízení, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie
3. **resort sociální péče** – oddělení péče o rodinu a děti, oddělení sociální prevence
4. Dojde – li k závažnějšímu případu šikany nebo podezření, že šikánování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, oznámí ředitel školy tuto skutečnost **Policii ČR**

Říci si o pomoc není slabostí!!!

Nepřímé znaky šikánování:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- Při přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřenyiny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit

Přímé znaky šikánování:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem.
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Pomoc rodičům:

Příznaky šikanovaného dítěte:

Doporučujeme všimnout si zejména těchto projevů chování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechutí jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo).
- Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Jestliže rodiče pozorují některé z výše uvedených příznaků, je nutné:

- naslouchat svému dítěti
- projevovat mu svou podporu a důvěru
- dohodnout se s ním na dalších krocích
- nedělat nic bez jeho vědomí
- doporučuje se navštívit třídního učitele, ředitele školy.

Typy iniciátorů šikanování

1. typ - hrubý, primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy - narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trestnou činností.

Vnější forma šikanování

Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrašování ostatních

Specifika rodinné výchovy

Častý výskyt agrese a brutality rodičů, jakoby agresori násilí vraceli nebo ho napodobovali

2. typ - velmi slušný, kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu.

Vnější forma šikanování

Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků

Specifika rodinné výchovy

Časté uplatňování důsledného a náročného přístupu, někdy až vojenského drilu bez lásky

3. typ - "Srandista", optimistický, dobrodružný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, nezdědka oblíbený a vlivný.

Vnější forma šikanování

Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních, patrná snaha vypíchnout "humorné" a "zábavné" stránky

Specifika rodinné výchovy

Nezaznamenaná významnější specifika, pouze v obecnější rovině je přítomna citová deprivace (nedostatek lásky).